

СТАНОВИЩЕ

на проф. Йордан Пеев, доктор на историческите науки
за представения от г-н Младен Младенов Манев дисертационен
труд **„Ислямският фундаментализъм и американската външна
политика в Близкия Изток 1980-2001 г.** за присъждане на
образователната и научна степен „Доктор”.

Катедра „Нова и съвременна история”, Исторически
факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски”.

Г-н М. Манев се заема да изследва едни от най-обсъжданите в
международната политика събития и процеси. Посочените на стр. 300-308
източници, документационен, политически, военен, статистически и
изследователски материал дават възможност за тяхното излагане. При
прегледа на заглавията проличават недостатъчно отчетливи разграничения: към
официалните документи са причислени статии в списания, към мемоарите и
спомените – изследвания и обратно, към монографиите – речници, справочници,
статии и т.н., което оставя впечатление за известна насипност. Посочването на
източниците се съпровожда с предварителни съждения и изводи, които
впоследствие са повторени в изложението и Заключениеето.

Дисертантът споменава осем труда на български език. Спира се
предимно на написаното от Хр. Мирчева и Вл. Чуков. Определя ги като
„единствените български автори, които се занимавали с подобна политико-
религиозна тематика“ и същевременно им отправя твърде остри критики“ (стр.
8). Срещаме заглавието на един труд на английски (The Quranic Concept of War,
Pakistan, 1979), за който може да се предположи, че е теоретично проучване, но
се съмнявам, че е пряко използван.

Изложението разкрива съдбите, възгледите и изявите на най-видните
представители на ислямския екстремизъм. Приведени са техните схващания,

пречупени през догматиката, оценки на обстановката, фетви, заявления, речи, интервюта, наръчници. Те показват присъщите на представящите това течение улеми, общественици и политици възгледи, наред с действията на стремящите да ги приложат техни привърженици по света. Спазена е в общи линии историческата последователност при разграничаване на етапите в противопоставянето между двата протагониста, което е сред достойнствата на дисертацията.

Следва обаче да се отбележи, че при тяхното разглеждане авторът се предоверява на занимаващите се с темата американски и западни политици, военни, разузнавачи, публицисти. Често повтаря разсъждения, с които журналистите очевидно търсят впечатлят читателя. Налице са изречения представляващи купчина от термини и названия без връзка помежду им. Пример са приведените постановки и изводи, които подбрах само при прочита на изложението от стр. 105 до 115. „Джихадът като регресивна теория винаги е присъствал във философията на исляма. Но в началото на 70-те години, теорията за религиозната война постепенно еволюира и започва да се преобръща... Изключителният стремеж към държавен фундаментализъм, ислямизъм и тлеещата теория за панарабизма, която е твърдо скачена и с двете, се превръщат в най-актуалното течение сред суннитските духовници, които преживяват в Саудитска Арабия след 1974 г.“ (стр. 106-108). Разсъжденията за труда на С. Кутб „Под сянката на исляма“ (стр. 108) са объркани и противоречиви, налице са преводи като „дом на двете свещени места“ (стр.112) и е оставено без обяснения ключовото название „Шура“ (съвещание). Бегло се споменават важни събития като заемането от групата „Джухайман“ (20 ноември до 4 декември 1979 г.) на религиозния комплекс около Каабата в Мека (стр.112 и 114). Остават неясни изводи като : „Афганският джихад и превземането на свещената Кааба са двата исторически момента, които дават нужната световна публичност и показват пред света, че

фундаменталистите, радикалите и ислямските джихадисти-сунити скоро ще заявят своята позиция пред световната общност“ (стр.114).

Според г-н Манев, „в българската историография актуалните събития около еволюцията на съвременният ислямски фундаментализъм и религиозния тероризъм са изключително слабо застъпени...Западното проникване в Дома на исляма и секуларизацията, обхванала голяма част от ислямските страни след 1961 г. е другият основен фактор, който определя развитието на ислямския фундаментализъм. В българската историография тези процеси не са разглеждани...“

И така, пропуснато е първото необходимо условие за успешно навлизане в темата, а именно запознаването с посветената на исляма литература. Следователно, най-малкото е било да се прочете университетския курс лекции по „История на религиите“, издаден през 1999 г. от И. К. Гутенберг. В него (стр. стр. 243-346 стр.) накратко е разгледана догматичната система на исляма и се проследяват събития и процеси през последните десетилетия. Разкрита е същността на фундаментализма и дейността на няколко мюсюлмански екстремистки организации и дейци. Авторът щеше да вникне, че от средата на XIX в. мюсюлманите живеят в епохата на Реформация на исляма, която влияе решаващо върху тяхното битие. И това щеше да го подпомогне да разбере по-задълбочено същината, измеренията и приложението на ислямския фундаментализъм и екстремизъм. Много полезни в тази насока са статията на Мариана Малинова „Основни принципи в политическата теология на класическия и средновековния ислям“, сп. „Разум“ 2/2002 г. стр. 124-139 и книгата „Фундаментализмът“ от Мализ Рутвен, издадена през 2006 г. от Изд. „Захарий Стоянов“.

Разсъжденията на автора и прочитът на изследването показват липса на необходимите в случая основни познания за исляма като религия и начин на живот. Не е обърнато нужното внимание на западните учени ориенталисти и ислямовеци, които се занимават с въпроса. Г-н Манев само бегло се спира на

техните становища и почти не отделя място на критиките, които отправят срещу проявяваните повърхностност и едностранчивост, непознаване или пренебрегване на основните движещи сили и процеси в „Дома на исляма“. Предпочел е да се спре предимно на съперничествата между различните отговорни държавни служби и отправяните им взаимни обвинения. А следваше да представи своите оценки и изводи, които да почиват на изградено собствено мнение, което да покаже нужното в случая познаване на исляма. То е заместено, по-скоро замъглено с излагане на многобройни разнопосочни становища. Те се повтарят на различни места и придават на изложението „насипно“ състояние и увеличават ненужно неговия обем. А тези усилия можеше да бъдат спестени с избягването на честите застъпвания на съдържанието на няколко параграфи и излагането на сходни разсъждения по различни тематични раздели.

Като историк, смятам че дисертантът е изпълнил поставената задача : читателят се запознава със заемащо видно място в световната политика сблъсък, придобил геополитически и цивилизационни измерения. Като изтоковед виждам, че липсата на основни познания за исляма довежда по-скоро до публицистично излагане на темата. Тези слабости можеха да бъдат избегнати, ако бяха посочени още при „вътрешното“ обсъждане, на което да бъдат поканени и специалисти. Затова, заявявам със съжаление, че така предложеният труд не отговаря на изискванията за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“.

Дал становището:

(проф .Йордан Пеев)

София, 2 април 2017 г.

